

Υπόθεση Nasri κατά Γαλλίας¹

Μακρόχρονη παραμονή στη Γαλλία με οικογένεια εγκατεστημένη στη χώρα – Άτομο με ειδικές ανάγκες (κωφάλαλος) – Άδεια παραμονής – Σεβασμός της οικογενειακής ζωής – Ιδιωτική και οικογενειακή ζωή – Απέλαση – Αδικήματα του κοινού ποινικού δικαίου – Στα μέτρο που πλήττουν το δικαίωμα σε οικογενειακή ζωή οι αποφάσεις των κρατών μελών που αφορούν στην είσοδο και στην παραμονή των αλλοδαπών στο έδαφός τους πρέπει να αποδεικνύουν ότι η απέλαση είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία – Το ζήτημα της απέλασης των «μεταναστών δεύτερης γενιάς» στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου: προοπτική και εξέλιξη – Άποψη μειοψηφίας: άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης.

Εφαρμοστέο δίκαιο

Άρθρα 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης «δια την Προάσπισιν των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών»

N.Δ. 53/1974 (ΦΕΚ 256, τ. Α')

Πραγματικά περιστατικά : Ο προσφεύγων, κύριος Nasri, πολίτης της Αλγερίας είναι εκ γενετής κωφάλαλος και το τέταρτο από τα δέκα παιδιά μιας οικογένειας, που έχει εγκατασταθεί στη Γαλλία από το Φεβρουάριο του 1965. Έξη από τα αδέρφια του είναι Γάλλοι. Προς το παρόν βρίσκεται σε κατ' οίκον περιορισμό στην πατρική του εστία στα περίχωρα του Παρισιού. Το 1965, όταν έφθασε στη Γαλλία οι γονείς του θέλησαν να εγγράψουν το γιο τους σε παιδικό σταθμό, ο οποίος όμως δεν τον δέχθηκε λόγω της κωφάλαλίας του. Στη συνέχεια απευθύνθηκαν στο Ινστιτούτο του Αγίου Ιακώβου στο Παρίσι, ίδρυμα ειδικευμένο στους κωφάλαλους που επίσης αρνήθηκε να τον δεχθεί αφενός λόγω της πληρότητας των θέσεων και αφετέρου λόγω του ανεπαρκούς πνευματικού επιπέδου του. Μόλις το 1968 και με τη βοήθεια κοινωνικής λειτουργού ο προσφεύγων ενεγράφη τελικά στο Ιατρικό και Ψυχοπαιδαγωγικό Κέντρο της Βουλώνης, όπου παρακολούθησε μαθήματα προσαρμοσμένα στην κατάστασή του. Το 1971 απεβλήθη από το κέντρο λόγω βίαιης συμπεριφοράς. Παρέμεινε εκ νέου εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος έως το 1974, οπότε ενεγράφη στο Κέντρο Κατάρτισης Κωφάλαλων της Τουρ. Επτά μήνες αργότερα αναγκάστηκε να διακόψει τη φοίτησή του γιατί οι γονείς του αδυνατούσαν να καταβάλουν τα διδάκτρα. Από το 1976 έως το 1977, οπότε αναγκάστηκε να διακόψει το πρόγραμμα κατάρτισης που παρακολουθούσε λόγω βίαιων γεγονότων, εκπαιδεύθηκε ως μπογιατζής. Δεν χρησιμοποιεί τη γλώσσα των κωφάλαλων, δεν γνωρίζει ούτε τη γραφή ούτε την ανάγνωσή της και εκφράζεται με πρωτόγονο τρόπο με τη βοήθεια σημείων κατανοητών μόνο από το κοντινό του περιβάλλον. Από το 1977 είναι σεσημασμένος για διάφορες κλοπές: από το 1981 έως το 1993 καταδικάστηκε κατ' επανάληψη για σωρεία αξιόποινων πράξεων (κλοπή και απόπειρα κλοπής, ληστεία και κλεπταποδοχή, φθορά ξένης ιδιοκτησίας, ομαδικό βιασμό και άσκηση βίας σε βάρος δημόσιου λειτουργού).

Στα πλαίσια των ποινικών διώξεων που ασκήθηκαν σε βάρος του υπεβλήθησαν στις γαλλικές αρχές διάφορες εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης που αφορούσαν στην μελέτη της προσωπικότητας, της συμπεριφοράς και του περιβάλλοντός του.

α) Εκθέσεις προγενέστερες των ποινικών διώξεων για κλοπή: Η έκθεση ψυχιατρικής εξέτασης που πραγματοποιήθηκε τον Οκτώβριο του 1977 με αίτηση του ανακριτή του Πλημμελειοδικείου της Nanterre καταλήγει: «ο κατηγορούμενος, έφηβος 17 ετών, κωφάλαλος, στερούμενος εκπαίδευσης, υπολείπεται πνευματικών ικανοτήτων και δεν είναι πνευματικά υγιής.... Δεν του αναγνωρίζεται το ακαταλόγιστο... αλλά η συναισθηματική του ανωριμότητα και οι κυκλοθυμικές τάραχές του χαρακτήρα του, σε συνδυασμό με την κωφάλαλία του επιτρέπουν τη μείωση του καταλογισμού σε αρκετά σημαντικό βαθμό. Δεν είναι φρενοβλαβής. Δεν παρουσιάζει επικινδυνότητα ψυχιατρικής μορφής. Μπορεί να αποκατασταθεί στην οικογένειά του. Δεν θα επηρεασθεί από

---

¹ Δημοσιευμένη στην [Επετηρίδα Δικαίου Προσφύγων και Αλλοδαπών 2000](#), εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή.

οποιοδήποτε ποινική τιμωρία. (...)». Η από 26.11.1982 ιατρο-ψυχολογική έκθεση που συντάχθηκε μετά από αίτηση του ανακριτή του Πλημμελειοδικείου του Παρισιού αναφέρει: « το ιστορικό είναι ιδιαίτερα φτωχό, κυρίως λόγω του γεγονότος ότι ο [κατηγορούμενος] μιμείται περισσότερο παρά ομιλεί τη γλώσσα των κωφάλαλων. Γνωρίζουμε παρόλα αυτά ότι γεννήθηκε στην Αλγερία και ότι είναι περίπου 22 ετών. Δεν μπορεί να μας αναφέρει την ακριβή ημερομηνία γέννησής του. Ήρθε στη Γαλλία από την Αλγερία όταν ήταν παιδί. Ζουν και οι δύο γονείς του. Ο πατέρας του εργάζεται και η μητέρα του είναι οικοκυρά. Την περιγράφει άρρωστη. (...) Φοίτησε σε ειδικευμένο για κωφάλαλους σχολείο, όπου έμαθε την τέχνη του μπογιατζή. Δηλώνει ότι δεν γνωρίζει να γράφει και είναι υποχρεωμένος να ζητά από άλλους κωφάλαλους να τον βοηθούν να γράφει. Δεν γνωρίζει τη διεύθυνση της κατοικίας των γονέων του στο Παρίσι. (...) Το πνευματικό του επίπεδο είναι ιδιαίτερα χαμηλό. Στην πραγματικότητα δεν είναι ικανός να προσδιορίσει με ακρίβεια σημαντικές ημερομηνίες της ζωής του. Δηλώνει ότι δεν γνωρίζει να γράφει και να διαβάζει. Ο διερμηνέας των κωφάλαλων μας αναφέρει ότι γνωρίζει λανθασμένα τη γλώσσα των κωφάλαλων και ότι μιμείται παρά ομιλεί τη γλώσσα αυτή. (...) Προτείνεται να αναλάβει κάποιος τη φροντίδα του σε κοινωνικό και επαγγελματικό επίπεδο ώστε να ευρεθεί εργασία κατάλληλη για την κατάστασή του».

β) Εκθέσεις βάσει πραγματογνωμοσύνης που διεξήχθη στα πλαίσια των ποινικών διώξεων για κλοπή: Η από 21.11.1983 έκθεση πραγματογνωμοσύνης αναφέρεται: « Ο Μ. Nasri μας φαίνεται ότι διαθέτει ελάχιστα μέσα επικοινωνίας και αντίληψης του κόσμου. Ζει στο περιθώριο της οικογένειάς του και της κοινωνίας έχοντας δημιουργήσει έναν κλειστό – δικό του κόσμο. Η επικοινωνία του με τους ανθρώπους είναι πρωτόγονη, εκφράζεται συχνά με βίαιο τρόπο. (...) Έτσι φαίνεται να ζει ως πρόσφυγας στην αλγερινή κοινότητα, όπου νοιώθει πως έχει κάποια θέση, συναίσθημα που εκδηλώνει με αξιόποινες ή επιθετικές πράξεις. Και εδώ βρίσκεται η δυσκολία παροχής οιασδήποτε αποτελεσματικής βοήθειας ή παρέμβασης. Έχει μειωμένη ικανότητα αντίληψης και επικοινωνίας. Η αντίληψή του για τον κόσμο είναι πρωτόγονη, η έκφρασή του και η συμπεριφορά του φτωχές. Η όποια προσπάθεια εκπαίδευσης προηγήθηκε δεν του παρείχε τα κατάλληλα και ικανά μέσα επικοινωνίας και έτσι επανήλθε με τρόπο επιθετικό, στο περιβάλλον της κοινότητας χώρας καταγωγής του, όπου πρέπει να αυτοπροσδιορίζεται για να αισθάνεται πως έχει μια ταυτότητα. Σε αυτό το περιβάλλον όπου η ενσωμάτωσή του πραγματοποιείται με το χαρακτηρισμό «ο κωφάλαλος» που σηματοδοτεί την διαφορετικότητά του δεν μπορεί να προβληθεί παρά με τις αξιόποινες και επιθετικές πράξεις που αποτελούν για την κατάστασή του τα μοναδικά μέσα που συμβάλλουν στη διατήρηση της κοινωνικής τους θέσης και της ταυτότητάς του». Σε ψυχιατρική έκθεση της ίδιας ημερομηνίας αναφέρεται: «... Έζησε την παιδική του ηλικία στη Γαλλία, δεν επέστρεψε ποτέ στην Αλγερία, είναι όμως Αλγερινός πολίτης. (...) Ζει με τους γονείς του σε εργατική πολυκατοικία της Nanterre, βγαίνει, έχει κοινωνικές σχέσεις, έχει χαρτζιλίκι που του δίνει η μητέρα του. Πριν από ένα ή δύο χρόνια φυλακίσθηκε, καταδικασμένος για κλοπές. Κατά τη διάρκεια της φυλάκισης παρουσίασε έντονο άγχος και ανησυχία που κατέστησαν αναγκαία τη μεταφορά του και 3μηνη παραμονή του σε ψυχιατρείο. (...) Η ευφυΐα του, φυσιολογική στη αρχή, χαρακτηρίζεται σήμερα περιορισμένη αφού τα σημεία που χρησιμοποιεί είναι μέτρια και ο συσχετισμός τους πρωτόγονος. Δεν κατανοεί τις αφηρημένες έννοιες του χρόνου, των τόπων κλπ. (...). Οι σχολικές του γνώσεις είναι περιορισμένες, δεν διαβάζει, παρά μόνον ίσως τους τίτλους, τις ονομασίες των δρόμων, γράφει το όνομά του και δεν έχει κατανοήσει τη λογική της πρόσθεσης δεκαδικών ψηφίων. Ο διερμηνέας μας έχει την άποψη ότι είναι ένα 7χρονο ή 8χρονο κωφάλαλο παιδί, που δεν έτυχε εξειδικευμένης φροντίδας (...)». Η από 31.7.1984 ψυχιατρική έκθεση αναφέρει: « Είναι κωφάλαλος, δεν είναι αποκατεστημένος και γνωρίζουμε ότι αυτή η κατάσταση, εκτός από τις ελλείψεις από τις οποίες χαρακτηρίζεται, επηρεάζει γενικά το σύνολο της διαδικασίας αντίληψης και ιδιαίτερα τη γνώση του ηθικού νόμου. Άρα δεν υπακούει στις ίδιες κλίμακες αξιών που

υπακούουν όσοι είναι ενσωματωμένοι στην κοινωνία και αναμφίβολα αυτοί οι ψυχολογικοί παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την αξιολόγηση της αξιόποινης πράξης. (...). Ο κύριος M. Nasri δεν παρουσιάζει πνευματικές, σωματικές ή άλλες σοβαρές ανωμαλίες χαρακτήρα, που να οδηγούν στο χαρακτηρισμό του ως φρενοβλαβή. Βέβαια, είναι ένας άνθρωπος που ζει εκτός της κοινωνίας, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό την κωφλαλία και τις επιδράσεις που έχει αυτή στη διαδικασία αντίληψης και στην κατανόηση των ηθικών κανόνων. Δεν στερείτο καταλογισμού ... κατά τη διάπραξη των αξιόποινων πράξεων. Από αυστηρά ψυχιατρική άποψη οι διαπιστωθείσες ανωμαλίες δεν μειώνουν την ευθύνη καταλογισμού. Θα είχε ωφέλιμα αποτελέσματα για την ανάπτυξή του η παροχή εξειδικευμένης φροντίδας. Έτσι θα βελτιωθεί η προοπτική της αποκατάστασής του. Ο εγκλεισμός του σε ψυχιατρικό νοσοκομείο δεν ενδείκνυται ούτε για τον ίδιο, ούτε για τον κοινωνικό του περίγυρο». Στην από 18.6.1985 ψυχιατρική έκθεση αναφέρεται: «Η εξέταση έδειξε ότι ο κύριος Nasri συνειδητοποιεί τους κοινωνικούς κανόνες και απαγορεύσεις. Η ικανότητά του να ελέγχει τον εαυτό του δεν διαφοροποιείται από κάποιο παθολογικό χαρακτηριστικό. Αναμφίβολα, το αίσθημα του ανικανοποίητου, οι δυσκολίες επικοινωνίας και η αδυναμία έκφρασης των επιθυμιών του σκιαγραφούν άνθρωπο μειωμένων αντιστάσεων». Στην από 13.4.1992 έκθεση της Αστυνομίας για την προσωπικότητα του προσφεύγοντα αναφέρεται: «Η κωφλαλία του είναι πραγματική και δεν τον εμποδίζει να περιδιαβάσει όλες τις ώρες τις ημέρας και της νύκτας στους δρόμους της Villeneuve-la Garenne, και άλλων περιοχών και να συχνάζει αδιαλείπτως σε μπαρ όπου πίνει οινόπνευματώδη, γεγονός που τον καθιστά επιθετικό και βίαιο (...). Εμπνέει τον τρόπο στους κατοίκους της περιοχής καθώς και στους συνενόχους του. Είναι αναμειγμένος σε πολλές υποθέσεις βίας ή κλοπών. Αυτό το άτομο, βίαιο και μη κοινωνικό, δεν καταβάλλει καμία προσπάθεια να ενσωματωθεί στην κοινωνία μας και επωφελείται της κωφλαλίας του και των ευνοϊκών διατάξεων της διοίκησης και της δικαιοσύνης. Αποτελεί πραγματικό κίνδυνο για τη δημόσια τάξη, στο μέτρο μάλιστα που – λόγω του φόβου που εμπνέει – φαίνεται να είναι ο αρχηγός των νεαρών εγκληματιών της Villeneuve».

Τον Αύγουστο του 1987 ο Υπουργός Εσωτερικών αποφάσισε την απέλαση του προσφεύγοντα με την αιτιολογία ότι η παρουσία του στο γαλλικό έδαφος συνιστά απειλή για την δημόσια τάξη. Το 1988 το Διοικητικό Πρωτοδικείο των Βερσαλλιών ακύρωσε την απόφαση απέλασης, για λόγους που αφορούσαν την εφαρμογή του εθνικού δικαίου. Τρία χρόνια αργότερα το Συμβούλιο Επικρατείας τροποποίησε την προαναφερόμενη απόφαση του Πρωτοδικείου και απέρριψε τις αιτήσεις του κυρίου Nasri για την ακύρωση ή την αναστολή εκτέλεσης της απόφασης απέλασης. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου η απέλαση αλλοδαπού δεν έχει το χαρακτήρα της τιμωρίας αλλά ενός αστυνομικού μέτρου που έχει αποκλειστικό σκοπό την προστασία της δημόσιας τάξης και ασφάλειας. Τον Ιανουάριο του 1992 ενόψει της απέλασής του στην Αλγερία ο προσφεύγων κρατήθηκε για 23 ώρες με απόφαση του Νομάρχη της Nanterre. Επειδή η απέλαση δεν μπορούσε να πραγματοποιηθεί εντός της ορισθείσας προθεσμίας το Πρωτοδικείο της Nanterre διέταξε με απόφασή του τον κατ' οίκον περιορισμό του κυρίου Nasri στον τόπο διαμονής των γονέων του. Επικαλούμενος τα άρθρα 3, 6 και 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και την Προάσπιση των Θεμελιωδών Ελευθεριών ο κύριος Nasri προσέφυγε ενώπιον του Διοικητικού Πρωτοδικείου του Παρισιού αιτούμενος την ακύρωση της απόφασης απέλασης και της κράτησής του. Λαμβάνοντας υπόψη το βεβαρημένο ποινικό μητρώο, τη σοβαρότητα των αδικημάτων για τα οποία καταδικάστηκε και την κατ' επάγγελμα διάπραξη αυτών των αδικημάτων το δικαστήριο απέρριψε την προσφυγή του με το σκεπτικό ότι παρουσία του στο γαλλικό έδαφος αποτελούσε απειλή για τη δημόσια ασφάλεια. Η προσβαλλόμενη απόφαση δεν συνιστούσε για το δικαίωμα του σε οικογενειακή ζω «προσβολή δυσανάλογη με τους σκοπούς για την προστασία των οποίων είχε ληφθεί».

Η απόφαση του γαλλικού δικαστηρίου δεν εκτελέστηκε και η απέλαση ανεστάλη μετά από

σχετικό αίτημα που υπέβαλε η γαλλική κυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Στις 4.2.1992 ο Υπουργός Εσωτερικών διέταξε τον κατ' οίκον περιορισμό του κυρίου Nasri στην κατοικία των γονέων του «έως ότου καταστεί δυνατή η εκτέλεση της απέλασης». Αυτό το μέτρο παρατείνεται έκτοτε.

Η Επιτροπή έκρινε με 19 ψήφους υπέρ έναντι τριών κατά ότι η απέλαση του προσφεύγοντα στην Αλγερία θα συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 3 και με ψήφους οκτώ υπέρ έναντι δύο κατά παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης. Απέρριψε το αίτημά του για παραβίαση του άρθρου 6.

Νόμω Βάσιμο: Τα Συμβαλλόμενα κράτη φέρουν την ευθύνη διατήρησης της δημόσιας τάξης. Πηγάζει από το διεθνές δίκαιο και περιορίζεται από τις συμβατικές τους υποχρεώσεις η εξουσία τους να ελέγχουν την είσοδο και την παραμονή των αλλοδαπών στο έδαφός τους. Όμως, οι σχετικές αποφάσεις, στο μέτρο που προσβάλλουν το δικαίωμα που προστατεύεται από τη διάταξη της παραγράφου 1 του άρθρου 8 της Σύμβασης πρέπει να αποδεικνύονται αναγκαίες σε μια δημοκρατική κοινωνία, δηλαδή πρέπει να αιτιολογούνται από επιτακτική κοινωνική ανάγκη και να είναι ανάλογες του νόμιμου σκοπού που επιδιώκουν.

Σκεπτικό : Α) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 παρ. 1 της ΕυρΣΔΑ: Το Δικαστήριο έκρινε ότι η εκτέλεση της απέλασης που διέταξε ο Υπουργός Εσωτερικών θα αποτελούσε επέμβαση στην προστασία του δικαιώματος του προσφεύγοντα σε οικογενειακή ζωή.

Β) Επί της παραβίασης του άρθρου 8 παρ. 2 της ΕυρΣΔΑ: Πρέπει να προσδιορισθεί εάν η υπό κρίση απέλαση πληροί τις προϋποθέσεις της διάταξης 2 του άρθρου 8, εάν δηλαδή «προβλέπεται από το νόμο», αποσκοπεί στην ικανοποίηση ενός ή περισσότερων νόμιμων σκοπών που απαριθμούνται στην εν λόγω διάταξη και εάν είναι «αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία».

Προβλέπεται η απέλαση από το νόμο ; Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η απόφαση απέλασης του κυρίου Nasri προβλέπεται από τη γαλλική νομοθεσία περί Αλλοδαπών. Εξάλλου το Συμβούλιο Επικρατείας διαπίστωσε με απόφασή του τη νομιμότητα του μέτρου της απέλασης που διατάχθηκε σε βάρος του προσφεύγοντα.

Είναι νόμιμος ο σκοπός για τον οποίο επιβλήθηκε το μέτρο της απέλασης; Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η υπό κρίση επέμβαση στο δικαίωμα του προσφεύγοντα για σεβασμό της οικογενειακής του ζωής εναρμονίζεται πλήρως με τη Σύμβαση: η επιβολή του διοικητικού μέτρου της απέλασης αποσκοπεί στην «προστασία της δημόσιας τάξης» και στην «πρόληψη ποινικών παραβάσεων».

Είναι αναγκαίο το μέτρο της απέλασης σε μια δημοκρατική κοινωνία ; ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η απέλασή του δεν είναι αναγκαία σε μια δημοκρατική κοινωνία. Κωφάλαλος, αναλφάβητος και χωρίς να γνωρίζει τη γλώσσα των κωφαλάλων, θα αντιμετώπιζε υπερβολικές δυσκολίες επικοινωνίας αν απομακρυνόταν από το στενό κοινωνικό του περίγυρο, τα μέλη του οποίου είναι οι μόνοι άνθρωποι που κατανοούν τις κινήσεις και τις χειρονομίες με τις οποίες εκφράζεται. Ήδη από το 1965 οι γονείς του και τα αδέρφια του δεν έχουν εγκαταλείψει τη Γαλλία: έξη από τα μέλη της οικογένειάς του είναι Γάλλοι. Ο ίδιος δεν διέκοψε ποτέ τις σχέσεις του με την οικογένειά του. Εκτός από κάποιες περιόδους, όπου διέμενε με την αδερφή του και το γαμπρό του, συνήθης τόπος διαμονής του ήταν η κατοικία των γονέων του.

Επιπλέον, δεν γνωρίζει την αραβική γλώσσα. Μόνο στη Γαλλία παρακολούθησε μαθήματα της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Συναναστρέφεται με Αλγερινούς μετανάστες δεύτερης γενιάς που δεν ομιλούν τη γλώσσα της χώρας καταγωγής τους.

Αναφορικά με τα αδικήματα για τα οποία καταδικάστηκε από τη γαλλική δικαιοσύνη ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι είναι ήσσονος ποινικής σημασίας, αφού είναι στην πλειοψηφία τους μικροκλοπές. Βέβαια, έχει επίσης καταδικασθεί για βιασμό, καταδίκη στην οποία στηρίχθηκε η απόφαση απέλασής του από τη Γαλλία. Όμως, το Κακουργιοδικείο του επέβαλε ποινή φυλάκισης

με αναστολή και διέταξε αντί της φυλάκισης τον εγκλεισμό του σε θεραπευτικό κατάστημα. Έκτοτε, δηλαδή από το 1983, δεν έχει παραπεμφθεί σε δίκη για βιασμό καθ' υποτροπή.

Η γαλλική κυβέρνηση υποστήριξε ενώπιον του Δικαστηρίου ότι το βεβαρημένο ποινικό μητρώο του προσφεύγοντα, περιλαμβάνει για την περίοδο 1981 έως 1993 δέκα δικαστικές καταδίκες. Από τον Ιανουάριο του 1981 έως τον Ιούλιο του 1993 ο κύριος Nasri παρέμεινε στη φυλακή εκατόν τρεις μήνες, και όταν αποφυλακιζόταν διέπραττε νέα αδικήματα, το τελευταίο από τα οποία ήταν ληστεία, για την οποία καταδικάστηκε το 1993.

Όμως, η απόφαση απέλασης του προσφεύγοντα στηρίζεται κυρίως στην καταδίκη του για βιασμό. Λόγω αυτού του αδικήματος, η περίπτωση του κυρίου Nasri είναι πολύ σοβαρότερη από αυτή των Moustaquim κατά Βελγίου και Beldjoudi κατά Γαλλίας. Εξάλλου, ο προσφεύγων είναι ανίκανος να επικοινωνήσει και να δημιουργήσει σχέσεις εκτός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Οι εκθέσεις των γαλλικών αστυνομικών αρχών αποκαλύπτουν ότι τον περισσότερο καιρό συναναστρέφεται με ομάδες νέων με τους οποίους έχει κοινωνική ζωή, εγκληματική και έντονη. Άρα, οι σοβαρές και επανειλημμένες προσβολές της δημόσιας τάξης που του αποδίδονται υπερέχουν της προστασίας του δικαιώματός του σε οικογενειακή ζωή, της οποίας η πραγματικότητα είναι αμφιλεγόμενη.

Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η απέλαση του προσφεύγοντα κρίθηκε μετά την καταδίκη του για ομαδικό βιασμό. Ο ένοχος ενός αναμφισβήτητα τόσο σοβαρού αδικήματος αποτελεί σοβαρή απειλή για τη δημόσια τάξη. Όμως, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που πρέπει να ληφθούν υπόψη. Με αυτό το σκεπτικό το Κακουργιοδικείο των Hauts-de-Seine δέχθηκε την ύπαρξη ελαφρυντικών περιστάσεων και καταδίκασε τον προσφεύγοντα σε πέντε χρόνια φυλάκιση, με διετή αναστολή. Επίσης, αναγνώρισε έμμεσα ότι ο κύριος Nasri δεν ήταν ο αυτουργός του εν λόγω αδικήματος. Κατά τη διαμόρφωση της κρίσης του το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο αξιολογεί θετικά το γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν υποτροπίασε στο αδίκημα του βιασμού από το 1983 και εντεύθεν.

Πρέπει επίσης να εκτιμηθεί και το γεγονός ότι ο προσφεύγων είναι άτομο με ειδικές ανάγκες: είναι εκ γενετής κωφάλαλος και οι συνέπειες της κωφαλαλίας του εντείνονται λόγω του αναλφαριθμητισμού του που οφείλεται στην πλημμελή παρακολούθηση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Διαπιστώνεται ότι ο κύριος Nasri ευθύνεται για την πλημμελή παρακολούθηση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και της διακοπής της παιδείας του, αφού λόγω της κακής συμπεριφοράς του αποβλήθηκε από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα – ειδικά για κωφάλαλους – στα οποία ενεγράφη. Συμφωνώντας με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Δικαστήριο εκτιμά ότι για ένα άτομο που αντιμετωπίζει τις προαναφερόμενες δυσκολίες η οικογένεια είναι κοινωνικός χώρος ιδιαίτερης σημασίας, όχι μόνον ως περιβάλλον αποδοχής, αλλά επίσης επειδή μπορεί να συμβάλει στην αποτροπή από την εγκληματικότητα και μάλιστα ιδιαίτερα στην περίπτωση του προσφεύγοντα που δεν κατάφερε να ακολουθήσει τη ενδεικνυόμενη για την περίπτωσή του θεραπεία.

Υπογραμμίζεται ότι ο προσφεύγων διέμενε πάντα με τους γονείς του ή για κάποιες περιόδους με την αδερφή του. Δεν διέκοψε ποτέ τις σχέσεις με την οικογένειά του. Οι συχνές έξοδοι με τους «φίλους» του δεν μεταβάλλουν τον πυρήνα της σχέσης που έχει αναπτύξει με την οικογένειά του.

Οι γονείς του κυρίου Nasri εγκαταστάθηκαν με τα παιδιά τους στη Γαλλία το 1965 και έκτοτε δεν εγκατέλειψαν τη χώρα. Στο μεταξύ έξη από τα παιδιά τους απέκτησαν τη γαλλική ιθαγένεια. Ο προσφεύγων παρακολούθησε στη χώρα υποδοχής ό,τι ήταν εφικτό γι' αυτόν, την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Το Δικαστήριο αξιολογεί θετικά για τη διαμόρφωση της κρίσης του το μη αμφισβητούμενο γεγονός ότι ο προσφεύγων δεν κατανοεί την αραβική γλώσσα. Βέβαια, συχνάζει σε χώρους της αλγερινής κοινότητας, αλλά τονίζεται ότι τα νεαρότερα μέλη της με τα οποία συναναστρέφεται δεν ομιλούν τη γλώσσα της πατρίδας τους, στην οποία είναι εξαιρετικά δύσκολο αν όχι αδύνατον

να επικοινωνήσει ο κύριος Nasri.

Λαμβάνοντας λοιπόν υπόψη όλες τις ιδιαίτερες περιστάσεις της υπό κρίση υπόθεσης, και ειδικότερα την κατάσταση ενός κωφάλαλου ανθρώπου που δεν μπορεί να έχει την ελάχιστη ψυχολογική και κοινωνική ισορροπία παρά μόνο στην οικογένειά του που αποτελείται στην πλειοψηφία της από Γάλλους που δεν διατηρούν κανένα δεσμό με την Αλγερία, φαίνεται ότι η απόφαση για την απέλαση του προσφεύγοντα, εάν εκτελείτο, θα ήταν δυσανάλογη με το νόμιμο σκοπό τον οποίο επιδιώκει. Η εκτέλεση της απέλασης θα παραγνώριζε το δικαίωμα του προσφεύγοντα για σεβασμό της οικογενειακής του ζωής και θα αποτελούσε παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο δεν έκρινε αναγκαίο να εξετάσει τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντα αναφορικά με την παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

Το Δικαστήριο αποφάσισε ομόφωνα ότι η εκτέλεση της απόφασης απέλασης θα αποτελούσε παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης.

Σύμφωνη γνώμη του Δικαστή Pettiti : Ψήφισα όπως και οι συνάδερφοί μου υπέρ της παραβίασης του άρθρου 8 λόγω της σώρευσης των ειδικότερων περιστάσεων που χαρακτηρίζουν την υπό κρίση υπόθεση.

Όμως, θεωρώ ότι το σκεπτικό της απόφασης θα μπορούσε να περιλαμβάνει δύο επιπλέον στοιχεία. Πρώτον, το γεγονός ότι η καταδίκη για ομαδικό βιασμό, που αποτελεί τη βάση της απέλασης, ανέρχεται στις 15.5.1986. Η χρονική περίοδος της παραμονής του προσφεύγοντα στο γαλλικό έδαφος θα τροποποιούσε τις συνέπειες της απέλασης που θα εκτελείτο σε μια διαφορετική χρονική περίοδο (χωρίς βέβαια να παραγνωρίζεται το γεγονός ότι όταν ασκήθηκε η προσφυγή η γαλλική κυβέρνηση δέχθηκε να αναστείλει το μέτρο αιτήσεως της Ευρωπαϊκής Επιτροπής). Δεύτερον, την εξέλιξη των κοινωνικών συνθηκών σε σχέση με τη σωματική αναπηρία του κυρίου Nasri και την εξέλιξη των εν γένει συνθηκών διαβίωσης από το 1983 έως το 1995 στα δύο ενδιαφερόμενα κράτη (δηλαδή στη Γαλλία και στην Αλγερία).

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο κρίνει πολλές περιπτώσεις απέλασης αλλοδαπών εγκληματιών, που υποτροπιάζουν. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση έχει εξαιρέσει από το πεδίο εφαρμογής της το καθεστώς της απέλασης αλλοδαπών από τα κράτη (εκτός από την περίπτωση των συλλογικών απελάσεων). Όμως, το Δικαστήριο, με την επίκληση των άρθρων 8 και 3, σε συνθήκες εξαιρετικής σοβαρότητας, μπορεί να εξετάσει μεμονωμένες περιπτώσεις χωρίς να υπερβεί τη σημασία των διατάξεων του άρθρου 8 στο πεδίο της ιδιωτικής ζωής. Αλλά αυτός ο νομολογιακός δρόμος δεν επιτρέπει την αντιμετώπιση του γενικού προβλήματος που ανήκει στην αρμοδιότητα των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης, εάν δηλαδή έχουν την βούληση να υιοθετήσουν μια ομοιογενή πολιτική και να συνεργαστούν, λαμβάνοντας υπόψη το μεταναστευτικό ρεύμα και τις διαφορετικές συνθήκες ενσωμάτωσης και οικογενειακής συνένωσης που εφαρμόζονται από μερικά – αλλά όχι από όλα – κράτη με σκοπό την ενδυνάμωση της προστασίας της οικογένειας.

Σε αυτό το επίπεδο και λαμβάνοντας υπόψη τις διαφορετικές ισχύουσες δικαστικές και νομικές παραδόσεις κρίνω επίσης αναγκαία την εναρμόνιση της πολιτικής των ποινικών κυρώσεων που περιλαμβάνει την αντιμετώπιση των προβλημάτων της απέλασης και της διπλής επιβολής ποινών.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο θα αναγκαστεί στο μέλλον να προσδιορίσει τα κριτήρια που θα υιοθετήσει: όρια της καταδίκης και της υποτροπής, αναπηρίες σωματικές και γλωσσικές που λαμβάνονται υπόψη, φύση των αδικημάτων και των εγκλημάτων, περιεχόμενο της οικογενειακής ζωής, ορισμός της οικογένειας που προστατεύεται από το άρθρο 8, ορισμός της ευρωπαϊκής δημόσιας τάξης σε αυτό το πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό, θα πρέπει να πραγματοποιηθεί από μια ad hoc Επιτροπή Εμπειρογνομόνων των κρατών μελών μια μελέτη συγκριτικού δικαίου όπου θα απεικονίζονται οι νομοθεσίες και η δικαστική και διοικητική πρακτική των κρατών μελών σε αυ-

τούς τους τομείς. Η υλοποίηση της πρότασης αυτής θα αποτρέψει την ποικιλία των εθνικών παραβάσεων που είναι ασυμβίβαστες με την κοινή δέσμευση των κρατών να διασφαλίσουν από κοινού το σεβασμό των δικαιωμάτων που προστατεύονται από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και την Προάσπιση των Θεμελιωδών Ελευθεριών.

Σύμφωνη γνώμη του Δικαστή Wildhaber: Κατά τη γνώμη μου πρόκειται για εξειδικευμένη υπόθεση που δεν μπορεί να γενικευθεί. Όπως και ο προσφεύγων, το Δικαστήριο βασιζόμενο στο άρθρο 8 δεν επικαλείται παρά το δικαίωμα σεβασμού της οικογενειακής ζωής. Αυτός ο τρόπος κρίσης της υπόθεσης είναι λίγο τεχνητός, γιατί λείπει το συστατικό του σεβασμού της ιδιωτικής ζωής του προσφεύγοντα. Σε παρόμοια περίπτωση θα ήταν περισσότερο ρεαλιστικό να αξιολογηθεί και να εκτιμηθεί δικαστικά το σύνολο του κοινωνικού ιστού, που βαρύνει ιδιαίτερα για τον προσφεύγοντα, αφού η οικογένεια δεν αποτελεί παρά ένα τμήμα της κοινωνίας, αναμφισβήτητα ουσιαστικό.

Όπως έκρινε η πλειοψηφία του Δικαστηρίου δεν βρίσκω αναγκαία την επίκληση του άρθρου 3. Γιατί η επίκληση αυτής της διάταξης θα παραγνώριζε την εξισορρόπηση του δημοσίου συμφέροντος και θα οδηγούσε στο συμπέρασμα, ότι απαγορεύεται η απέλαση μεταναστών «δεύτερης γενιάς». Νομίζω ότι μια παρόμοια απόφαση θα ήταν υπερβολική και ότι κατ' εξαίρεση, πρέπει να υπάρξει, σύμφωνα με τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου, η δυνατότητα απέλασης των μεταναστών «δεύτερης γενιάς» που έχουν διαπράξει ιδιαίτερα σοβαρά αδικήματα (ανθρωποκτονία, βιασμός, εμπορία ναρκωτικών).

Εν μέρει μειοψηφούσα γνώμη του δικαστή De Meyer: Διαφωνώ με το διατακτικό της απόφασης, στο μέτρο που αφορά την παραβίαση του άρθρου 3 και επικαλούμαι τις απόψεις που είχα εκφράσει στην υπόθεση [Beldjoudi κατά Γαλλίας](#).

Στην υπό κρίση υπόθεση, πιστεύω, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο προσφεύγων είναι κωφάλαλος, ότι η εκτέλεση της απέλασης δεν θα έπληττε μόνον την ιδιωτική και οικογενειακή του ζωή αλλά θα αποτελούσε κατά κύριο λόγο απάνθρωπη μεταχείριση.

Άποψη μειοψηφίας του δικαστή Morenilla αναφορικά με τα επιχειρήματα του προσφεύγοντα για παραβίαση του άρθρου 3 της ΕυρΣΔΑ: Κατά τη γνώμη μου, το μέτρο της απέλασης του κυρίου Nasri στις περιστάσεις που δέχεται η πλειοψηφία αποτελεί απάνθρωπη μεταχείριση. Το Δικαστήριο θα μπορούσε να αποφανθεί κατ' αρχήν σ' αυτό το ρητό λόγο προσφυγής του που βασίζεται στο άρθρο 3 της Σύμβασης και να ακολουθήσει την προσέγγιση και τα συμπεράσματα της πλειοψηφίας της Επιτροπής.

Η δραματική προσωπική κατάσταση του προσφεύγοντα (η κωφάλαλία του που δεν θεραπεύτηκε, η ανικανότητά του για κοινωνική προσαρμογή και το βεβαρημένο ποινικό του μητρώο) δεν πρέπει να σκιάσει στην υπό κρίση υπόθεση την υποβόσκουσα γενική ερώτηση της εφαρμογής του άρθρου 3 της Σύμβασης: πρόκειται για τα όρια των διοικητικών μέτρων – ή των ποινών – και της απέλασης στη χώρα «καταγωγής» λόγω μιας εγκληματικής ή περιθωριακής συμπεριφοράς των αποκαλούμενων μεταναστών «δεύτερης γενιάς», συμπεριλαμβανομένων όσων, όπως ο προσφεύγων, έφθασαν στη χώρα υποδοχής παιδιά, συνοδεύοντας τους εργαζόμενους γονείς τους.

Το μέτρο της απέλασης αυτών των επικίνδυνων «αλλοδαπών» μπορεί να αποδειχθεί αποτελεσματικό για το κράτος υποδοχής που απαλλάσσεται έτσι από πρόσωπα που κρίνει «ανεπιθύμητα», αλλά αποκαλύπτεται απάνθρωπο και εξευτελιστικό και σαφώς διακριτικό για τους «αλλοδαπούς» που βιώνουν παρόμοιες καταστάσεις. Το κράτος, που προς το συμφέρον του, υποδέχεται μετανάστες και τους επιτρέπει τη διαμονή, καθίσταται υπεύθυνο για την εκπαίδευση και την κοινωνικοποίηση των παιδιών τους, όπως ακριβώς είναι υπεύθυνο για τα παιδιά των «πολιτών» του. Σε περίπτωση αποτυχίας αυτής της κοινωνικοποίησης, συνέπειες της οποίας είναι η εγκληματική ή περιθωριακή συμπεριφορά, το κράτος υποδοχής υποχρεούται να εγγυηθεί την κοινωνική αποκατάσταση των αλλοδαπών και να μην τους απομακρύνει στη χώρα καταγωγής τους, που δεν

φέρει καμία ευθύνη γι' αυτή τη συμπεριφορά τους μιας και οι δυνατότητες αποκατάστασης σε ένα ξένο κοινωνικό περιβάλλον αποδεικνύονται απατηλές. Η διοικητική ή ποινική μεταχείριση δεν πρέπει λοιπόν να διαφέρει λόγω της εθνικής καταγωγής των γονέων, προβλέποντας, με την απέλαση, μια επιδείνωση, που διακρίνεται σαφέστατα από την ποινή.

Δίκαια σχολιάστηκαν² οι αλλαγές που διαπιστώθηκαν στις μέρες μας στο διεθνές δίκαιο, υπό την επιρροή των πρόσφατων εξελίξεων στον τομέα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, προς την κατεύθυνση της ισότητας μεταχείρισης μεταναστών και πολιτών των κρατών υποδοχής. Αυτή η ισότητα είναι περισσότερο εμφανής όταν πρόκειται για «μετανάστες ενσωματωμένους» στην κοινωνία όπου εργάζονται. Σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 4 του άρθρου 12 του Διεθνούς Συμφώνου Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων, «χώρα τους» είναι αυτή όπου γεννήθηκαν ή στην οποία μεγάλωσαν παρά τις δυσκολίες προσαρμογής που συνεπάγεται η αλλοδαπή καταγωγή ή η διαβίωση σε ένα διαφορετικό οικογενειακό πολιτισμό. Σε κάθε περίπτωση, εκτιμήσεις νομικής φύσης ή η παραδοσιακή επίκληση της εθνικής κυριαρχίας του κράτους υποδοχής δεν μπορούν σήμερα να αποτελέσουν τη βάση μιας παρόμοιας μεταχείρισης.

Όμως για τρίτη φορά σε τέσσερα χρόνια³ το Δικαστήριο επιδεικνύει παραδοσιακή επιφυλακτικότητα⁴: η πλειοψηφία «δεν κρίνει αναγκαίο να εξετάσει αυτόν το λόγο» και περιορίζεται να διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 8 της Σύμβασης, κρίνοντας ότι το μέτρο της απέλασης αποτελεί επέμβαση στην οικογενειακή ζωή του προσφεύγοντα. Λυπάμαι για την απόφαση αυτή επειδή η σημασία του προβλήματος και η σύγχρονη πραγματικότητα απαιτούν από το Δικαστήριο να αποφανθεί επί του σημείου αυτού και να διατυπώσει την κρίση του με σαφήνεια και καθαρότητα, γεγονός που δεν αποκλείει να ληφθούν υπόψη οι ιδιαίτερες περιστάσεις της υπόθεσης.

Τελικά, ψήφισα ό,τι και η πλειοψηφία όσον αφορά την παραβίαση του άρθρου 8 στην υπό κρίση υπόθεση, παρά το γεγονός ότι δεν συμμερίζομαι το σκεπτικό στο οποίο στηρίζεται για την κατάσταση του «αλλοδαπού» προσφεύγοντα και την ευθύνη του για «κακή συμπεριφορά». Ενόψει της οδυνηρής κατάστασης του κυρίου Nasri βρίσκω ιδιαίτερα τυπολατρική τη θέση της πλειοψηφίας που χαρακτηρίζει νομικά την απέλαση του προσφεύγοντα ως επέμβαση των δημοσίων αρχών στην οικογενειακή και όχι στην ιδιωτική ζωή, έννοια περισσότερο γενική της οποίας η οικογενειακή ζωή αποτελεί επιμέρους έκφραση.

Στην πραγματικότητα, το άρθρο 8 της Σύμβασης αναγνωρίζει το δικαίωμα σεβασμού «της ιδιωτικής σφαίρας»⁵ της ζωής του ατόμου από κάθε δημόσια αρχή, της προσωπικής του ζωής, που εξ ορισμού της Σύμβασης περιλαμβάνει την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή, την κατοικία και την αλληλογραφία του. Η απέλαση από τη χώρα όπου έζησε κάποιος από τη γέννησή του ή από την παιδική του ηλικία αποτελεί παραβίαση αυτής της ιδιωτικής ή προσωπικής σφαίρας, όταν περιλαμβάνει, όπως στην υπό κρίση υπόθεση, τον αποχωρισμό του προσβαλλόμενου ατόμου από το ζωτικό περιβάλλον του, τον «κοινωνικό» και συναισθηματικό του κύκλο, συμπεριλαμβανομένης της οικογένειας. Αυτή η επέμβαση της δημόσιας αρχής παραβιάζει το δικαίωμα κάθε ατόμου για σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής, εάν δεν αιτιολογείται σύμφωνα με τη διάταξη της παραγράφου 2 του άρθρου 8 της Σύμβασης: στοιχείο που δεν συντρέχει όπως δέχθηκε η πλειοψηφία στην υπό κρίση υπόθεση.

---

² Andrew Drzemczewski, *The position of aliens in relation to the European Convention of Human Rights*, Council of Europe, Strasbourg, 1985, pp. 7-9.

³ *Moustaquim κατά Βελγίου και Beldjoudi κατά Γαλλίας*

⁴ Marc-Andre Eiseen, *El Tribunal Europeo de Derechos Humanos*, Civitas, Madrid, 1985, pp. 81 & 95).

⁵ Stephan Breitenmoser, *Der Schutz der Privatsphaere gemaess Art. 8 EMRK*, Juristische Fakultät der Universität Basel, Basel, 1986.